

Michnai Attila

KÖZÉPKORI TÁRGYAK A RÉGI MUHIRÓL

Több mint húsz éve már, hogy önálló kötet jelent meg Éri István és Bálint Alajos tollából azzal a szándékkal, hogy legalább egy válogatást közreadjanak a miskolci múzeum raktárában rejtőző, Leszih Andor Muhi pusztán végzett ásatásából származó középkori anyagból (ÉRI—BÁLINT 1959). Ennek a munkának egy következő lépése volt az a kísérlet, amely során — az ELTE-re 1980-ban benyújtott szakdolgozat formájában — megpróbáltuk elkészíteni az ásatás teljes feldolgozását, amiből — területi okok miatt — témák szerint válogatva igyekszünk a lényegesebb részleteket közreadni. Az ásatás településtörténeti tanulságai után (MICHNAI 1981) most az eddig közöletlen, de érdeklődésre talán mégis számot tartó leletanyag következik.

Tekintve a rendkívül hiányosan és sok esetben nyilvánvalóan pontatlanul megadott lelőköörülményeket, melyek ily módon semmilyen információt nem nyújtanak, a tárgyakat típusuk, anyaguk, esetleg koruk szerint csoportosítottuk.

Az ásatásról és a feltárt településről ehelyütt csak a legszükségesebbeket kívánjuk elmondani, mivel a már idézett régészeti-, illetve a megye történetével foglalkozó történeti munkákban (BOROVSKY 1909; GYÖRFFY 1963) minden szükséges adat megtalálható.

Az ásatást Leszih Andor, a Miskolci Múzeum igazgatója végezte a harmincas években, azzal a szándékkal, hogy a muhi csata közelgő 700. évfordulójára megkeresse az eseteket rejtő tömegsírokat. A csatátér helyett azonban az Árpád-kortól a XVII. század végéig lakott (egy 1685-ben készült összeírásban már lakatlannak mondott) falu, majd mezőváros maradványaira bukkant, melyet a korabeli ásatási technika szintjén, a rendelkezésére álló lehetőségekhez mérve gondosan igyekezett feltárni. A leleteket a miskolci Herman Ottó Múzeum régészeti gyűjteményébe leltározták be, először maga Leszih Andor, majd másodszor egy, a Nemzeti Múzeumból 1953-ban kiküldött munkabizottság.

*A képeken szereplő tárgyak leírása**1. kép*

1. Bronz csat. Öntéssel készült, mely nyomait reszeléssel távolították el.

Ltsz.: 53.1013.3.

M: 4×2×0,3

2. Vascsat. Keresztmetszete szabálytalan.

Ltsz.: 53.1010.3.

M: 3,7×3,1×0,5

3. Vékony csontkorong. Valószínűleg marha bordájából készült, sárgásfehér színű, enyhén hajlítot, felülete simára csiszolt.

Ltsz.: 53.1010.2.

Átm.: 3,5

4. Bronzlemezéből készült korong. Alig domborodó oldalán sekély vésett díszítés van. Szélei közelében öt lyuk van, melyek közül 2—2 a hajdani felvarrásra szolgálhatott.

Ltsz.: 53.1031.2.

Átm.: 4,1

V: 0,8

5. Kovácsoltvas csat, metszete négyszögű.

Ltsz.: 53.1008.8.

M: 3,6×2,8×0,4

6. Kovácsoltvas csat töredéke. Valószínűleg sarkantyú felerősítésére szolgált.

Ltsz.: 53.1013.4.

M: 3,1×2,7×0,3

7. Kétagú csat egyik tagja. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1040.5.

M: 3,5×2,7×0,4

8. Kovácsoltvas csat töredéke. A hozzákapcsolódó öv a csatkarikán áthajlítot lemez csatostbe volt befogva.

Ltsz.: 53.1028.1.

M: 3,7×3×0,35

9. Kovácsoltvas csat, három oldala lapos, szabálytalan, a negyedik oldal hengeres metszetű.

Ltsz.: 53.1008.9.

M: 6,6×3,5×0,5

10. Kovácsoltvas csat karikája. Mérete, igénytelen kivitele alapján feltehető, hogy lőszerszámbhoz tartozott.

Ltsz.: 53.1013.19.

M: 5,2×2,9×0,5

11. Ovális vaskarika.

Ltsz.: 54.1013.14.

M: 6×4,8×0,6

12. Kovácsoltvas csat karikája.

Ltsz.: 53.1040.4.

M: 4,7×5,5×0,4

13. Kovácsoltvas csat.

Ltsz.: 53.1021.5.

M: 7,1×3,8×0,5

14. Kovácsoltvas csat. A túske csatlakozási helyének oldala hengeres metszetű, a többiek laposak.

Ltsz.: 53.1006.9.

M: 6×5×0,6

2. kép

1. Tolókulcs. Kovácsoltvas. A szár végén levő tolla töredékes.

Ltsz.: 53.1012.4.

H: 11,6

2. Kulcs töredéke. Kovácsoltvas. A vége felé vékonyodó, négyszög metszetű szár alsó része ellapított, és oldalai felhajtottak.

Ltsz.: 53.1003.21.

H: 11,9

3. Kovácsoltvas tolókulcs. Ellapított, derékszögben meghajlítot, tollnak kiképzett végén téglalap alakú áttörés van.

Ltsz.: 53.1010.30.

H: 10,9

4. Kovácsoltvas tolókulcs. A négyzetes metszetű szár ellapított, visszahajtott vége alkotja a tollát.

Ltsz.: 53.1007.21.

H: 9

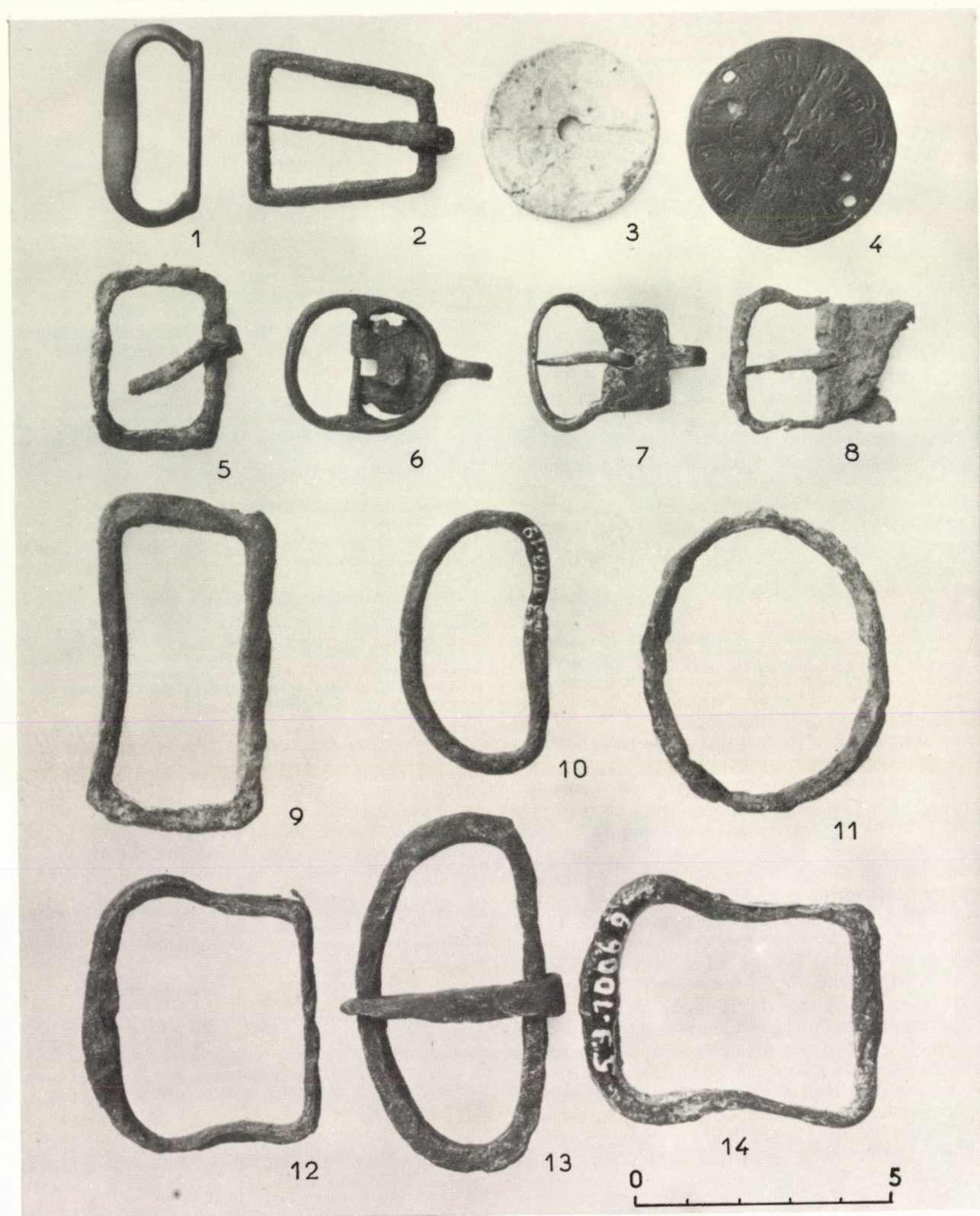
5. Kovácsoltvas tolókulcs.

Ltsz.: 53.1003.20.

H: 8

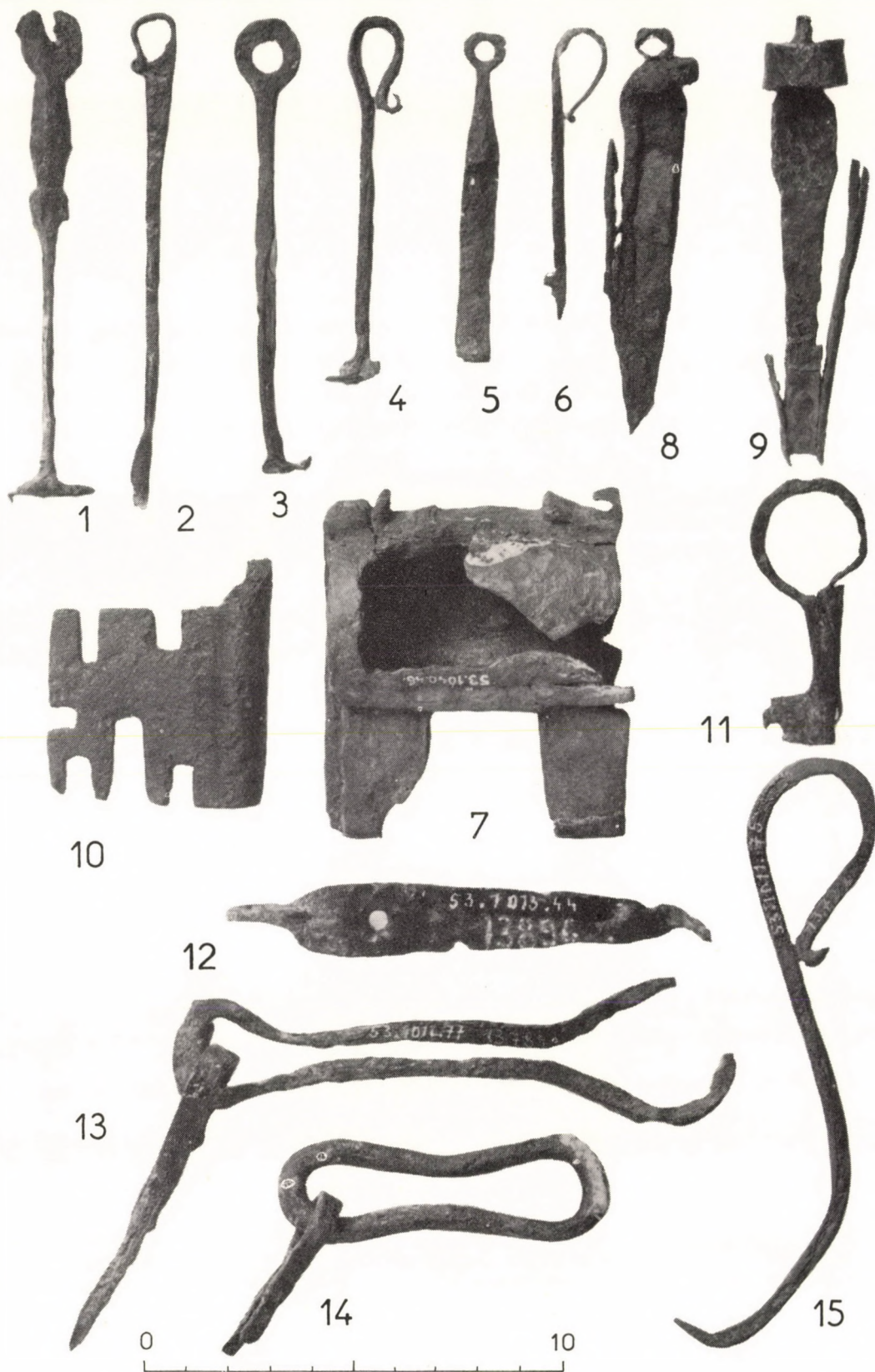
Sz: 0,75

V: 0,5—0,2

1. kép

Abb. 1

2. kép

Abb. 2

6. Kulcs (?) töredéke. Kovácsoltvasból készült tárgy, mely négyszög metszetű szárának töredékesen megmaradt végét visszahajlították.

Ltsz.: 53.1013.47. H: 7
legnagyobb
keresztm.: $0,35 \times 0,41$

7. Tornyoslakat házának töredéke. Kovácsoltvas lemezből készült, helyenként kiütözik a rozsdá alól a felületét borító rézlemez.

Ltsz.: 53.1040.46. M: $7,2 \times 3,9 \times 8,5$

8. Béklyólatat csúszókulcsának töredéke. Kovácsoltvas lemezből készült.

Ltsz.: 53.1025.1. M: $10 \times 1,9 \times 1,9$

9. Ugyanaz, mint az előző.

Ltsz.: 53.1020.20. H: 11

10. Kulcs tolla. Kovácsoltvasból készült, szára a tollal azonos lemezből hajlított.

Ltsz.: 53.1006.45. M: $4,9 \times 4 \times 0,4$
Szár átm.: 1,4

11. Vaskulcs töredéke. A szár és a toll ugyanabból a lemezből készült.

Ltsz.: 53.1013.46. H: 6,6

12. Ládapánt kovácsoltvas töredéke. Szélesebb vége a pánt síkjára merőleges hurokban végződik.

Ltsz.: 53.1013.44. H: 11,7

13. Vas láncszem töredéke a rögzítésére szolgáló hurkos-fejű szöggel.

Ltsz.: 53.1011.77. láncszem H: 13,6

14. Ugyanaz, mint az előző.

Ltsz.: 53.1014.17. H: 11,5

15. Kulcs. Kovácsoltvas. Négyszög metszetű hajlott szárának „tolvajkulcs”-hoz hasonlóan van meghajlítva a kihegyesedő vége.

Ltsz.: 53.1011.75. H: 14,8
keresztm.: $0,4 \times 0,4$

3. kép

1. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1006.38. H: 12

2. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1003.13. H: 13,1

3. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1006.36. H: 13,8

4. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelét egykor borítás fedte, pengéjén beütött mesterjegy látszik.

Ltsz.: 53.1003.14. H: 13,4

5. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelét eredetileg kétoldaltól borítás fedte, pengéjén beütött mesterjegy van.

Ltsz.: 53.1003.15. H: 11,7

6. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1006.37. H: 10,7

7. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1010.25. H: 10,7

8. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1008.20. H: 10,7

9. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1010.20. H: 13,7

10. Kovácsoltvas kés töredéke.

Ltsz.: 53.1011.29. H: 15,2

11. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelén az egykori borítást tartó szegecs furatai látszanak.

Ltsz.: 53.1003.16. H: 16,6

12. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelén a borítást egykor tartó három szegecs látszik.

Ltsz.: 53.1020.7. H: 17

13. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelét eredetileg borítás fedte, melynek rögzítő szegecséből kettő a helyén van.

Ltsz.: 53.1006.39. H: 19,4

14. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelén a borítást eredetileg rögzítő réz csőszegecs közl három a helyén van. A penge és a nyél találkozásánál bordázott lapos rézgyűrű van.

Ltsz.: 53.1004.9. H: 20,5

15. Kovácsoltvas kés töredéke. Nyelét egykor kétoldaltól borítás fedte.

Ltsz.: 53.1004.10. H: 21,5

16. Kés (?) töredéke. Az ívelt élű pengéhez annak síkjára merőlegesen csatlakozik az eredetileg kétoldaltól beborított nyél.

Ltsz.: 53.1039.6. H: 22,5

4. kép

1. Kovácsoltvas balta töredéke.

Ltsz.: 53.1002.1. M: $19,9 \times 10,8 \times 2,1$

2. Ün. „kanalas fafúró” hegyének töredéke. Kovácsoltvasvas, az oldalán a hajtás irányába élezett.

Ltsz.: 53.1007.15. H: 7,0
max. átm.: 1,2

3. Fokos. Kovácsoltvas. Foka a használat során kisorjázódott, pengéjét kb. a közepe táján meghajlították.

Ltsz.: 53.1001.1. H: 16,2

4. Kovácsoltvas csáklya töredéke.

Ltsz.: 53.1020.14. M: $11,1 \times 1,6$

5. Kovácsoltvas karóvég töredéke.

Ltsz.: 53.1014.19. H: 11,8

6. Kovácsoltvas patkó töredéke. Sarka alig kiemelkedő.

Ltsz.: 53.1001.6. M: $11,3 \times 5,6 \times 0,3$

7. Kovácsoltvas patkó töredéke. Kicsi, háromszög alakú sarkát visszahajtással hozták létre.

Ltsz.: 53.1001.5. M: $11,4 \times 5,5 \times 4$

8. Kovácsoltvas patkó töredéke. Sarka erős, magas, hasáb alakú.

Ltsz.: 53.1001.4. M: $13,8 \times 4,4 \times 0,45$
sarak mag.: 1,7

5. kép

1. Iszkába szeg. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1005.11. M: $12,6 \times 9$

2. Iszkába szeg. Vékony lemezből készült, végei hegyesek.

Ltsz.: 53.1010.87. M: $5,1 \times 1,9 \times 0,18$

3. Iszkába szeg. A vízszintes oldal felső részén, annak középső, kiszélesedő szakaszán egy nagyobb, a két széle közelében pedig egy-egy kisebb, X alakú díszítés. A középső és a szélső X-ek között félúton keresztirányú árkolás nyoma látszik.

Ltsz.: 53.1071.73. Sz: 11,4
szarak H: 5,8 és 6,5

4. Iszkába szeg. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1011.72. M: $5,6 \times 6,5$

5. Kovácsoltvas szeg. A kampósra hajlított végétől a hosszának kb. a közepéig az egyik oldala hornyolt.

Ltsz.: 53.1006.53. H: 18,3

6. Ollók — nem összetartozó — pengéinek töredékei. Kovácsoltvasból készültek.

Ltsz.: 53.1021.10. M: $12,3 \times 1,5 \times 0,3$
53.1021.11. $11,1 \times 1,5 \times 0,2$

7. Kovácsoltvas tárgy (talán gyertyakoppantó) töredéke.

Ltsz.: 53.1010.15. H: 12,2
V: 0,14

8. Kovácsoltvas olló töredéke.

Ltsz.: 53.1002.40. H: 7,3

9. Kovácsoltvas olló töredéke.

Ltsz.: 53.1020.6. H: 19,5
penge max. Sz: 2,5

10. Kovácsoltvas harapófogó töredéke. A fogó éle a szár síkjára merőleges.

Ltsz.: 53.1030.7. H: 12
él Sz: 1,0

11. Reteszfő. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1005.10. M: $18,8 \times 5,8$

6. kép

1. Vasvilla töredéke. A villa ágának metszete négyszögű, a köpös rész tompaszögben csatlakozik az ágakhoz.

Ltsz.: 53.1015.7. H: 19,6

3. kép

Abb. 3

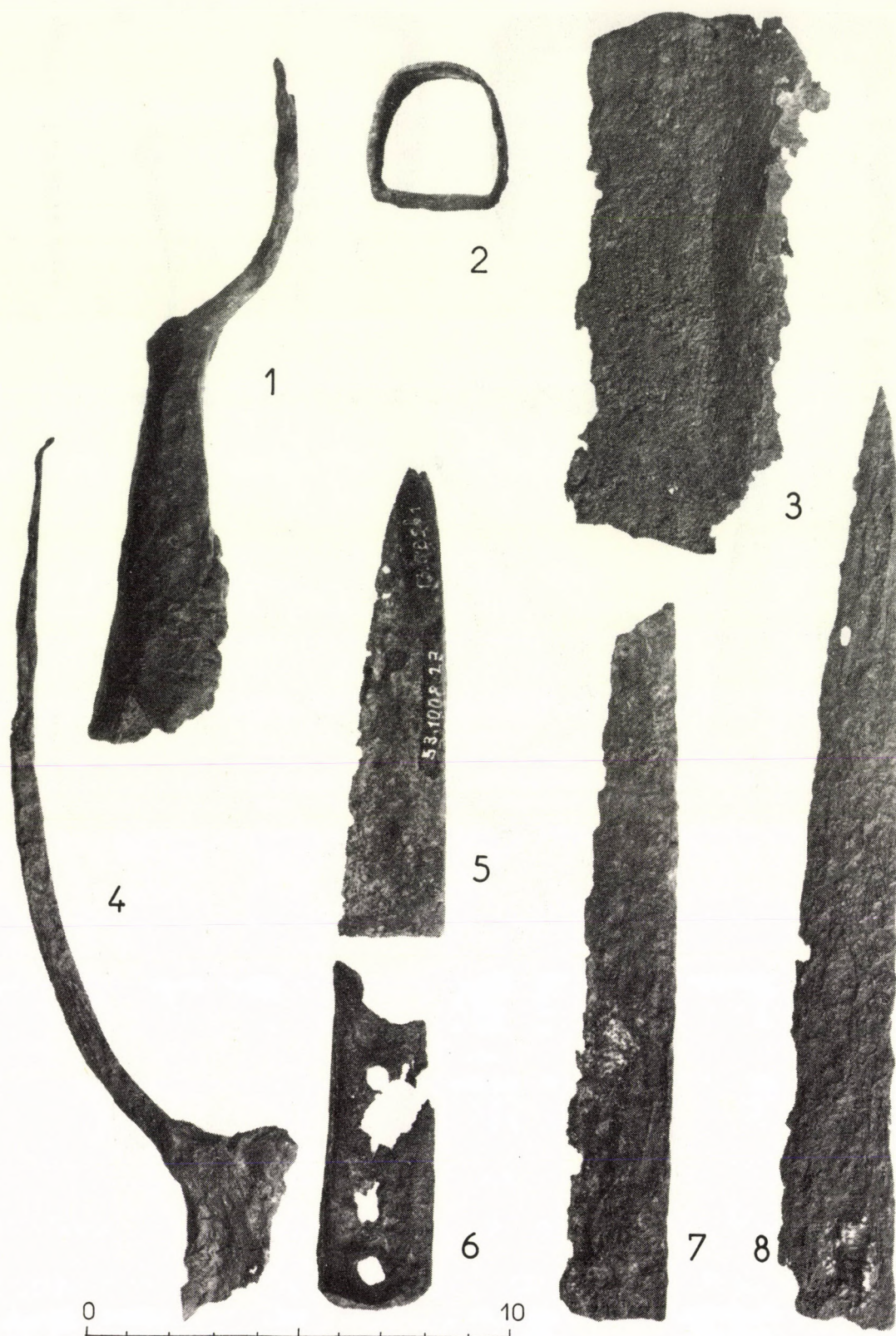
4. kép

Abb. 4

5. kép

Abb. 5

6. kép

Abb. 6

2. Kovácsoltvas kaszakarika.

Ltsz.: 53.1010.10. M: $4 \times 4,2 \times 2,2 - 1,1$

3. Ásópapucs oldalsó részének töredéke. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1016.4. M: $15,3 \times 7 \times 2,5$

4. Vasvilla töredéke. Az eredetileg kétágú villa meglévő ágának metszete csúcsára állított négyszög.

Ltsz.: 53.1040.3. H: 25,3

5. „Parasztkés” pengéjének töredéke. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1008.23. M: $12,5 \times 2,8 \times 0,6$

6. „Parasztkés” nyelének töredéke. Kovácsoltvas. Derékszögben felhajlított szélének magassága a fogó ívelt végénél fokozatosan megszűnik.

Ltsz.: 53.1010.22. M: $9,2 \times 3,1 \times 1,1$

7. „Parasztkés” pengéjének töredéke. A derékszögű háromszög metszetű penge kovácsoltvasból készült.

Ltsz.: 53.1014.13. M: $19 \times 2,8 \times 0,7$

8. „Parasztkés” kovácsoltvas pengéjének töredéke.

Ltsz.: 53.1006.23. M: $25,1 \times 3,1 \times 0,6$

7. kép

1. Kovácsoltvas sarló töredéke. A penge élén — jobbkezes használatot feltételezve — alul ferde fogazás látszik.

Ltsz.: 53.1008.13. H: 28
Sz: $1,3 - 0,9$
V: 0,4

2. Kovácsoltvas sarló töredéke. Jobbkezes használatot feltételezve alul ferdén fogazott.

Ltsz.: 53.1007.13. H: 13,3
penge Sz: 1,9
penge V: 0,5

3. Kovácsoltvas sarló töredéke. Az élén fogazás nyomai látszanak.

Ltsz.: 53.1006.24. H: 13

4. Kovácsoltvas sarló töredéke. Az éle alul ferdén fogazott.

Ltsz.: 53.1040.2. H: 15
Sz: 1,6
V: 0,4

5. Vaseszköz. Szélesebbik végéről mintha egy nyéltüske tört volna le. Pengéje, melynek éle nincs, a hegy felé ívelődik.

Ltsz.: 53.1011.15. H: 16,7
max. keresztm.: $1,6 \times 0,5$

6. Kovácsoltvas sarló töredéke. Az éle alul ferdén fogazott.

Ltsz.: 53.1005.3. H: 24,8
V: 0,6

7. Kovácsoltvas sarló töredéke. Élén a korrózió miatt fogazás nyoma nem látszik.

Ltsz.: 53.1040. H: 30,7
Sz: 1,8
V: 0,4

8. kép

1. Kovácsoltvas horog. A szakállal ellentétes vége elapított.

Ltsz.: 53.1006.33. M: $10,2 \times 0,3$

2. Kovácsoltvas horog. A szakállal ellentétes vége elapított.

Ltsz.: 53.1028.8. M: $9,5 \times 0,3$

3. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1003.23. M: $6,6 \times 2,8$

4. Négyszög keresztmetszetű kovácsoltvas nyílhegy.

Ltsz.: 53.1013.10. M: $6,7 \times 0,5 \times 0,6$

5. Kovácsoltvas nyílhegy. A penge közepén alig kiemelkedő borda fut végig.

Ltsz.: 53.1006.6. M: $7 \times 1,5$

6. Négyzet keresztmetszetű kovácsoltvas nyílhegy.

Ltsz.: 53.1011.1. M: $5,1 \times 0,7 \times 0,7$

7. Levél alakú kovácsoltvas nyílhegy töredéke.

Ltsz.: 53.1033.2. H: 6
V: 0,15

8. Hurkosfejű szeg kovácsoltvasból.

Ltsz.: 53.1002.31. M: $5,6 \times 2,1$

9. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1011.114. H: 5,7

10. Kampósszeg. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1011.97. M: $5,9 \times 1,6$

11. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1001.12. H: 11,9

12. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1001.11. M: $8,1 \times 1,4$

13. Kovácsoltvas szeg, szára négyszög metszetű, feje szabálytalan alakú vékony lemez.

Ltsz.: 53.1001.11. H: 7,1

14. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1001.11. H: 8,7

15. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1011.99. H: 9,7

16. Kovácsoltvas szeg.

Ltsz.: 53.1013.56. H: 14,5

17. Vastárgy. Vékony, négyzet metszetű rugalmas szálból készült, melyet félbehajtottak, a hajtás helyén az anyag ellapításával tompa hegyet képezve ki; a száraz ellentétes végének egyikét a másikra hajtották vissza. Talán valamilyen fűzőtű.

Ltsz.: 53.1014.20. H: 13,9
keresztm.: $0,3 \times 0,15$

9. kép

1. Kovácsoltvas tárgy. Az alsó vége hegyesedő.

Ltsz.: 53.1033.4. M: 6,5

2. Vasalás töredéke. Kovácsoltvas, megközelítően kör keresztmetszetű szálakból készült, hajlása, valamint az egyik „ágán” látható barázdált nódusz alapján feltételezhető, hogy valamilyen díszítés volt.

Ltsz.: 53.1033.5. M: $4,9 \times 3$
egy szál átmérője: 0,4

3. Harang töredéke. Öntött bronz. Ívelődése alapján valószínű, hogy egy harang felső, 25–30 cm átmérőjű része volt.

Ltsz.: 53.1011.117. M: $5,7 \times 2,4 \times 0,4$

4. Gyertyatartó (?) töredéke. Kovácsoltvas. A hengeres szár végére szegecselt vékony, két végén kihegyesedő lemez végébe szúrták a gyertyákat.

Ltsz.: 53.1011.84. H: 14,9
átm.: 0,7

5. Állatvakaró töredéke. Kovácsoltvasból készült, a nyelet szegeccsel rögzítették.

Ltsz.: 53.1022.1. M: $7,4 \times 7 \times 0,1$

6. Vastárgy. Szára négyszög metszetű, vége felé vékonyodik. A lapos felső rész tetején ütések nyomai látszanak.

Ltsz.: 53.1012.6. H: 8,7

7. Állatvakaró fogójának töredéke. Kovácsoltvas.

Ltsz.: 53.1006.25. M: $8,4 \times 5,8 \times 0,5$

10. kép

1. Cserép orsógomb. Sárgásfehér színű, jól iszapolt anyagú. Metszete kettős kónikus, furatának mindkét végén tompaszögű sülyesztés van.

Ltsz.: 53.1034.5. M: $2 \times 3,4$
belső átm.: 0,75

2. Orsókarika. Barnásszürke színű, jól iszapolt, homokkal soványított anyagú cserépedény falának alig hajló részéből faragták.

Ltsz.: 53.1002.94. külső átm.: 3,3
belső átm.: 0,6
vast.: 0,8

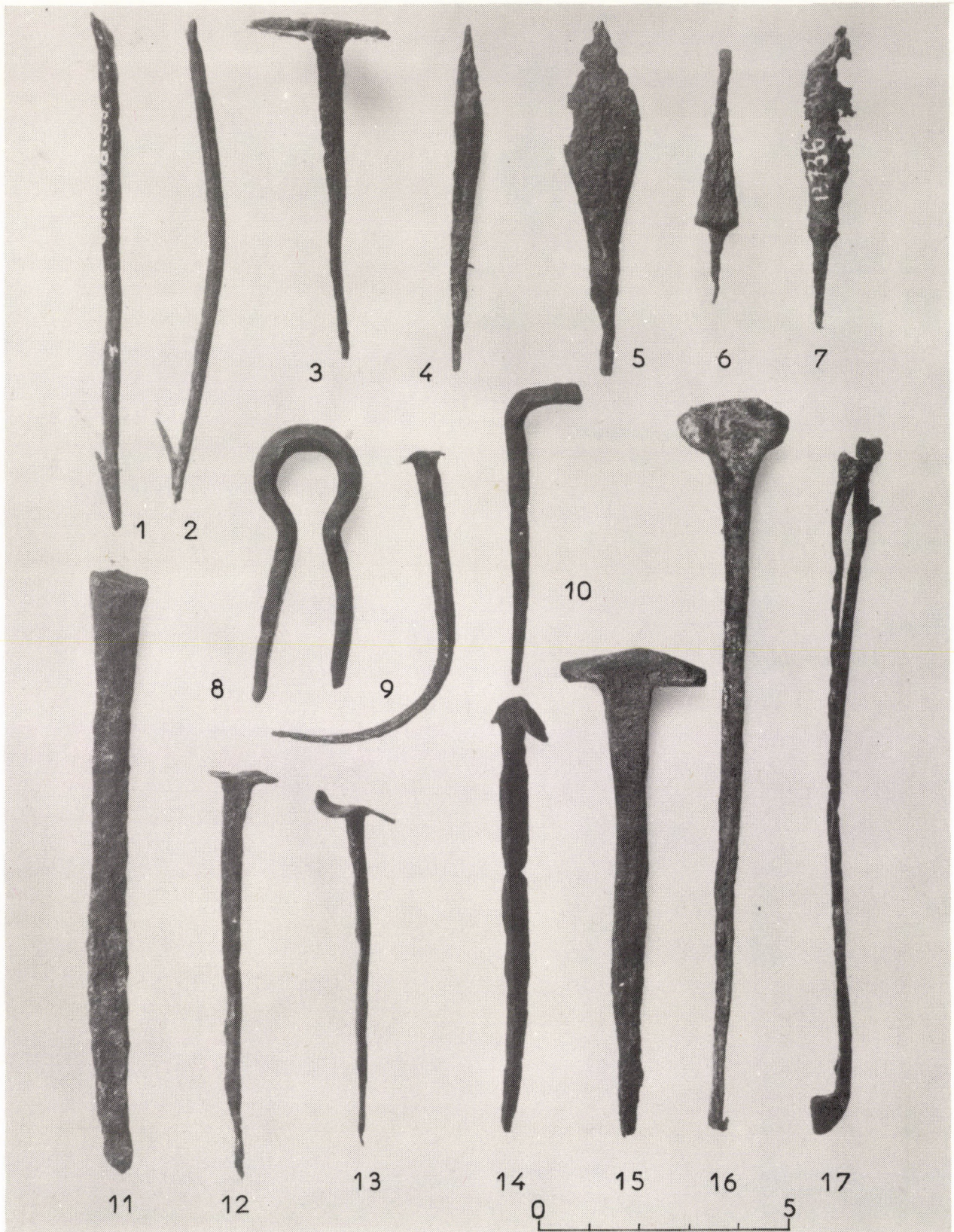
3. Orsógomb töredéke. Korongolt, barnásszürke színű, homokkal soványított és jól iszapolt anyagú. Felületét világosbarna engobbal vonták be.

Ltsz.: 53.1008.19. külső átm.: 2,5
mag.: 1,5
belső átm.: 0,8

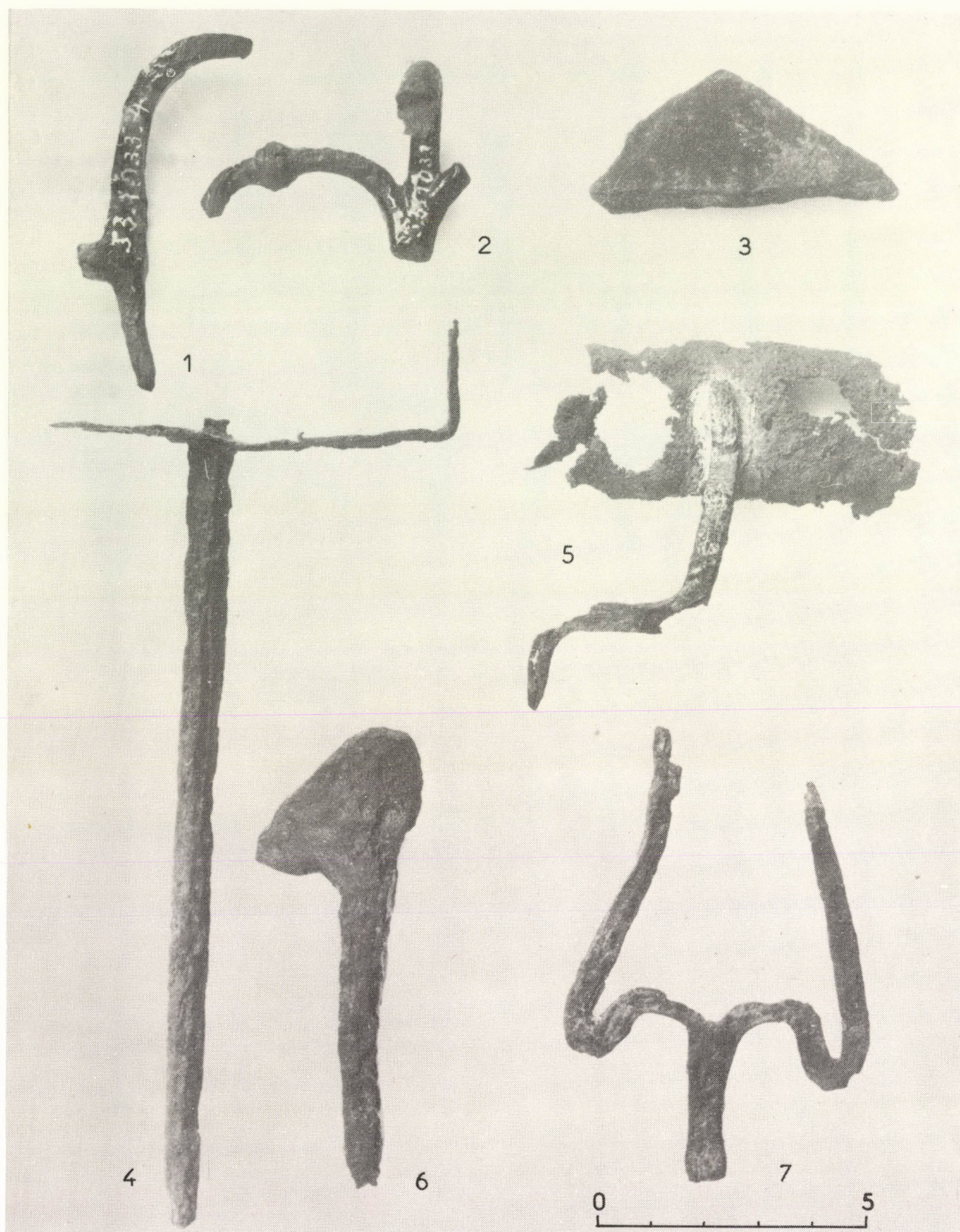
7. kép

Abb. 7

8. kép

Abb. 8

9. kép

Abb. 9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

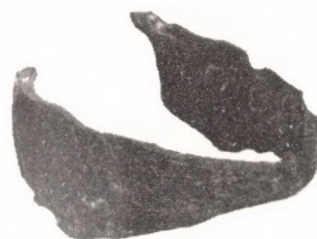
12

13

14

15

16

17

18

10. kép
Abb. 10

4. Orsógomb. Korongolt, szürke színű, jól iszapolt és homokkal soványított anyagú. Felületét zöldesbarna agyag bevonat fedi, metszete szimmetrikus, kettőskónikus, a furat mindkét végén tompaszögű sülyesztés van. Ltsz.: 53.1027.3.

külső átm.: 2,5

mag.: 1,3

belső átm.: 0,7

5. Orsókarika. Sárgásfehér színű, jól iszapolt, homokkal soványított anyagú edény töredékéből faragták. Ltsz.: 53.1034.6.

külső átm.: 3

belső átm.: 0,4

vast.: 0,75

6. Fenőkö töredéke. Színe sötétszürke; oldalain a használat okozta kopások látszanak. Ltsz.: 53.1011.22.

M: $12,5 \times 5 \times 3$

7. Kisebb fenőkö töredéke. Szürkésbarna színű. Oldalán kopásnyomok látszanak. Ltsz.: 53.1007.22.

M: $8,5 \times 2,5 \times 2$

8. Fenőkö. Sötétszürke színű, a végén a furat a felfüggesztésre szolgált. Kopott. Ltsz.: 53.1014.11.

M: $7,6 \times 2,6 \times 1,6$

9. Fenőkö két összeálló töredéke. Világosszürke színű, az egyik vége közelében átfúrták, a közepe táján a használatól erősen megkopott. Ltsz.: 53.1004.24.

M: $10,2 \times 2,2 \times 1,4$

10. Agyaggolyó. Szürke színű, jól iszapolt anyagú, jól égetett. Ltsz.: 53.1011.53.

átm.: 1,65

11. Agyagsövecske. Sötétszürke színű, homokkal soványított anyagú. Belső átmérője az egyik irányban alig észrevehetően csökken. Ltsz.: 53.1011.190.

külső átm.: 2,4

belső átm.: 1,1

H: 2,66

12. Doromb töredéke. Kovácsoltvas. A felső, kengyelszerűen hajlított, szabálytalan metszetű részének egyik oldala közepén megvan az odakovácsolt rezgő acél nyelv egy kis darabja. Enyhén összetartó, élére állított négyzet metszetű szárai a végeik felé fokozatosan vékonyodnak. A Magyar Nemzeti Múzeum ismeretlen lelőhelyről származó darabja. Ltsz.: 57.739.C.

H: 7

kengyel Sz: 2,8

nyelv Sz: 0,4

13. Doromb töredéke. Kovácsoltvas. A felső, kengyelszerűen meghajlított része szabálytalan metszetű és egyik oldalán jól látszik a rezgő nyelv helye. Hegye felé vékonyodó szárai élükre állított négyzet metszetűek. Ltsz.: 53.1020.15.

H: 7

kengyel Sz: 2,4

max. V: 0,6

14. Doromb töredéke. Kovácsoltvas. A felső, kengyelszerűen hajlított része szabálytalan keresztmetszetű, s egyik oldalán közepén jól látszik a rezgő nyelv helye. Az enyhén összetartó, végeik felé vékonyodó szárai élére állított négyzet metszetűek. régi ltsz.: 13.679

H: 6,4

kengyel Sz: 2,3

max. V: 0,4

15. Lábbeli sarokvas. Kovácsoltvas. Szárai laposak, szélesebb végükön a rögzítést szolgáló, befelé hajló hegyes nyúlványok vannak. Ltsz.: 53.1010.4.

M: $7,6 \times 5,8 \times 2,3$

16. Sarkantyú. Kovácsoltvas. Az ovális metszetű szárai végén a felerősítésre szolgáló fülek vannak. A tüske a felső harmadában levő tányérig kör, onnan a csúcsáig pedig élére állított négyzet metszetű. Ltsz.: 53.1006.11.

M: $14 \times 11,2$

17. Sarkantyú töredéke. Kovácsoltvas. A szárai tompaszögű háromszög-, a tüske ovális metszetű. A tüske tövében sekély, díszítő hornyolatok vannak. Ltsz.: 53.1006.19.

M: $14,2 \times 12,9$

18. Lábbeli sarokvas. Kovácsoltvas, szárai négyszög metszetűek. Ltsz.: 53.1003.11.

M: $8 \times 0,6 \times 0,6$

11. kép

1—2. Pápai ólombulla töredékének elő- és hátoldala. Mindkét oldalán a széle mentén alig kiemelkedő pontsor fut körbe. Az előoldalán GRE felirat, a hátoldalán pedig SPASPE betűk olvashatók elmosódottan. Az utóbbi felirat alatt Szent Péter és Szent Pál fejének pontokból kialakított glóriával övezett részlete látható. Ltsz.: 53.1028.9.

M: $3,8 \times 1,6$

V: 0,5

3. Dongáshátú kályhacsempe töredéke. A „donga” piros-, az előlap sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Az előoldal hiányzó szélét egy csavart, függőleges féloszlop követi, melynek belső oldalához a 14. képen 1—2. szám alatt szereplő töredékekhez hasonló csatlakoznak, ugyanolyan zöld mázzal borítva. Ltsz.: 53.1001.55.

M: $8,3 \times 6,3 \times 12,5$

12. kép

1. Üvegedény töredéke. Szürkésbarna színű, átlátszatlan anyagú. Fala vékony, kívül alig kiemelkedő sűrű, csavart bordázat díszíti. Ltsz.: 53.1011.127.

H: 6,2

külső átm.: 1,7—1,1

falvast.: 0,14

2. Üvegpalack száj- és nyaktöredéke. Ltsz.: 53.1011.124.

H: 2

száj belső átm.: 1,4

száj külső átm.: 2,4

3. Üvegpalack száj- és nyaktöredéke. Kékeszöld színű. Ltsz.: 53.1026.1.

H: 4,1

száj belső átm.: 1,3

száj külső átm.: 2,5

4. Verejtékcsepp-díszes, vékony falú üvegedény töredékei. Sárgásfehér színűek. Ltsz.: 53.100.52.

M: $2,9 \times 2,5$

fal V: 0,1

csepp mag.: 0,64

5. Üvegpalack aljának töredéke. Szürkésfehér színű. Ltsz.: 53.1021.29.

M: $4,5 \times 2,6$

fal V: 0,2

6. Üvegpalack aljának töredéke. Barnásszürke színű, a közepe kúposan kiemelkedik. Ltsz.: 53.1016.16.

átm.: 4,3

mag.: 2,1

fal V: 0,1

7. Kerek ablaküvegseme (össze nem illő, de azonos méretű) darabjai. Szürkésbarna színűek. Ltsz.: ismeretlen

Rekonstruált átm.: 9

V: 0,14

8. Üvegpalack aljának töredéke. Szürkésbarna színű, a közepe felé domborodik. Ltsz.: 53.1011.130.

átm.: 5

fal V: 0,3

13. kép

1. Kályhacsempe töredéke. Anyaga sárgásfehér színű, homokkal soványított. Előoldalát zöld máz fedi. Szélei hiányoznak. Régi ltsz.: 13.558

M: $10,8 \times 11,3$

2. Cserépkorsó kiegészített töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított, jól iszapolt anyagú. Szájában belül szűrő van. A szalagfülén kívül háromszög metszetű hornyolat, felső végénél a korsó nyakába még az égetés előtt fúrt lyuk van. Az edény testét — a nyakrészt kivéve — besimítás díszíti. A szájrész tövében néhány sekély, körbefutó karcolás található. Ltsz.: 53.1010.61.

mag.: 34

talp átm.: 10,1

3. Cserépfazék. Korongolt, sárgásbarna színű, homokkal soványított, jól iszapolt anyagú. Ltsz.: 53.1010.64.

Mag: 32

száj átm.: 13

fenék átm.: 12

1

2

3

11. kép

Abb. 11

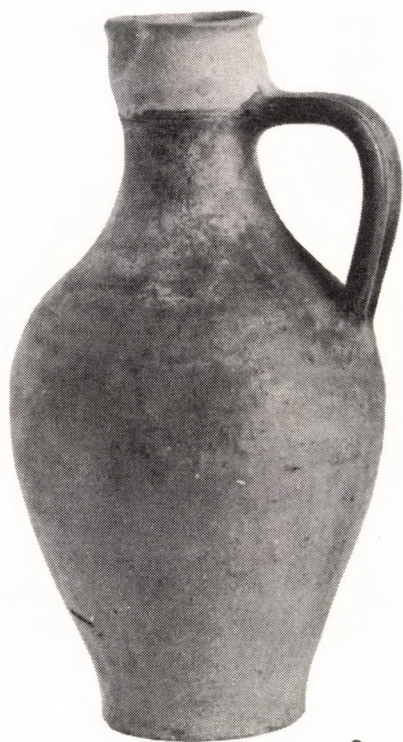

12. kép

Abb. 12

1

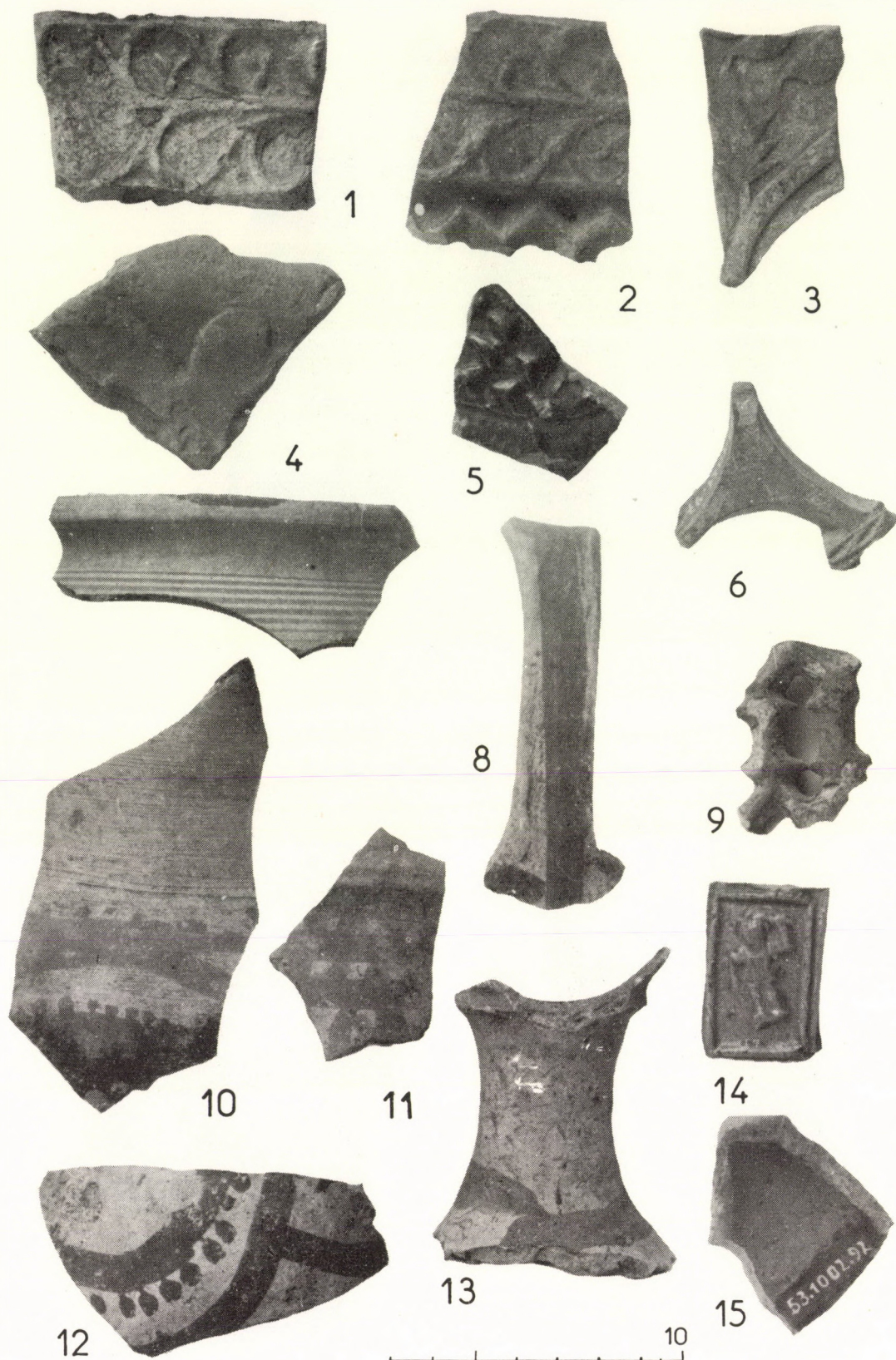
2

3

13. kép

Abb. 13

14. kép

Abb. 14

14. kép

1. Kályhacsempe töredéke. Anyaga sárgásfehér, homokkal soványított. Hátán a halványpiros színű (dongás) hátoldal csatlakozásainak nyomai látszanak.
Ltsz.: 53.1030.13. M: $8 \times 5,3 \times 1,6$
2. Az előzőnek pontosan megfelelő töredék, (mindkettő) előoldalát zöld máz borítja, kivéve az aljához csatlakozó, barna mázas, a 3. számú töredékkel teljesen meg egyező mérműtöredéket.
Ltsz.: 53.1030.15. M: $6,1 \times 6,6 \times 2,2$
3. Kályhacsempe töredéke. Piros színű, homokkal soványított anyagú. Hátoldala sima.
Ltsz.: 53.1020.50. M: $7,3 \times 4$
4. Kályhacsempe töredéke. Szürkésbarna színű, homokkal soványított anyagú, porózus felületű. A kidomborodó keretre plasztikus növényi dísz hajlik rá.
Ltsz.: 53.1023.4. M: $6,8 \times 6,4$
5. Kályhacsempe töredéke. Anyaga sárgásfehér színű, homokkal soványított. Az előoldalát sötétzöld máz borítja.
Ltsz.: 53.1002.93. M: $4,5 \times 4,9$
6. Kályhacsempe-mérmű töredéke. Anyaga jól iszapolt és piros színű.
Ltsz.: 53.1021.97. M: $5,7 \times 4,9 \times 1,3$
7. Cserépedény perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. A vállán a nyak indításáig keskeny, halványpiros festett csíkok, s ugyanilyen színű csurgatás található a perem élén is.
Ltsz.: 53.1002.75. M: $12 \times 5,3$
8. Cserépkancsó füle. Sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Külső oldalán sötétpiros színű festett csík található.
Ltsz.: 53.1015.43. M: $13,7 \times 2,6 \times 1,1$
9. Kályhacsempe mérműtöredéke. Sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Elülső oldalát barna máz díszíti.
Ltsz.: 53.1037.19. M: $5,3 \times 3,7$
10. Cserépkancsó váll- és nyaktöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. A vállán a festés sötétpiros színű.
Ltsz.: 53.1020.16. M: $15,2 \times 7,3$
11. Cserépkorsó váll- és nyaktöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Az oldalára festett minta sötétpiros színű.
Ltsz.: 53.1045.40. M: $5,4 \times 7,5$
12. Festett palack oldal- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. A festés színe barnászöld.
Ltsz.: 53.1030.19. M: $10,2 \times 5,4$
13. Cserépkorsó nyak- és válltöredéke. Kézikorongon készült, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. A körbefutó festett csík sötétpiros színű.
Ltsz.: 53.1015.49. M: $10,2 \times 5,4$
14. Kályhacsempe pártázatának darabja. Sárgásfehér színű anyaga jól iszapolt; az előoldalát világosbarna máz borítja. Hátoldalán durvaszövésű vászon lenyomata és világoszöld máz nyoma látszik.
Ltsz.: 53.1021.84. M: $5 \times 3,5$
15. Tál alakú kályhacsempe sarkának töredéke. Világoszürke színű, homokkal soványított anyagú, korongolt. Belseje és a lekerekített pereme világoszöld mázzal bevont.
Ltsz.: 53.1002.92. M: $6,3 \times 5$

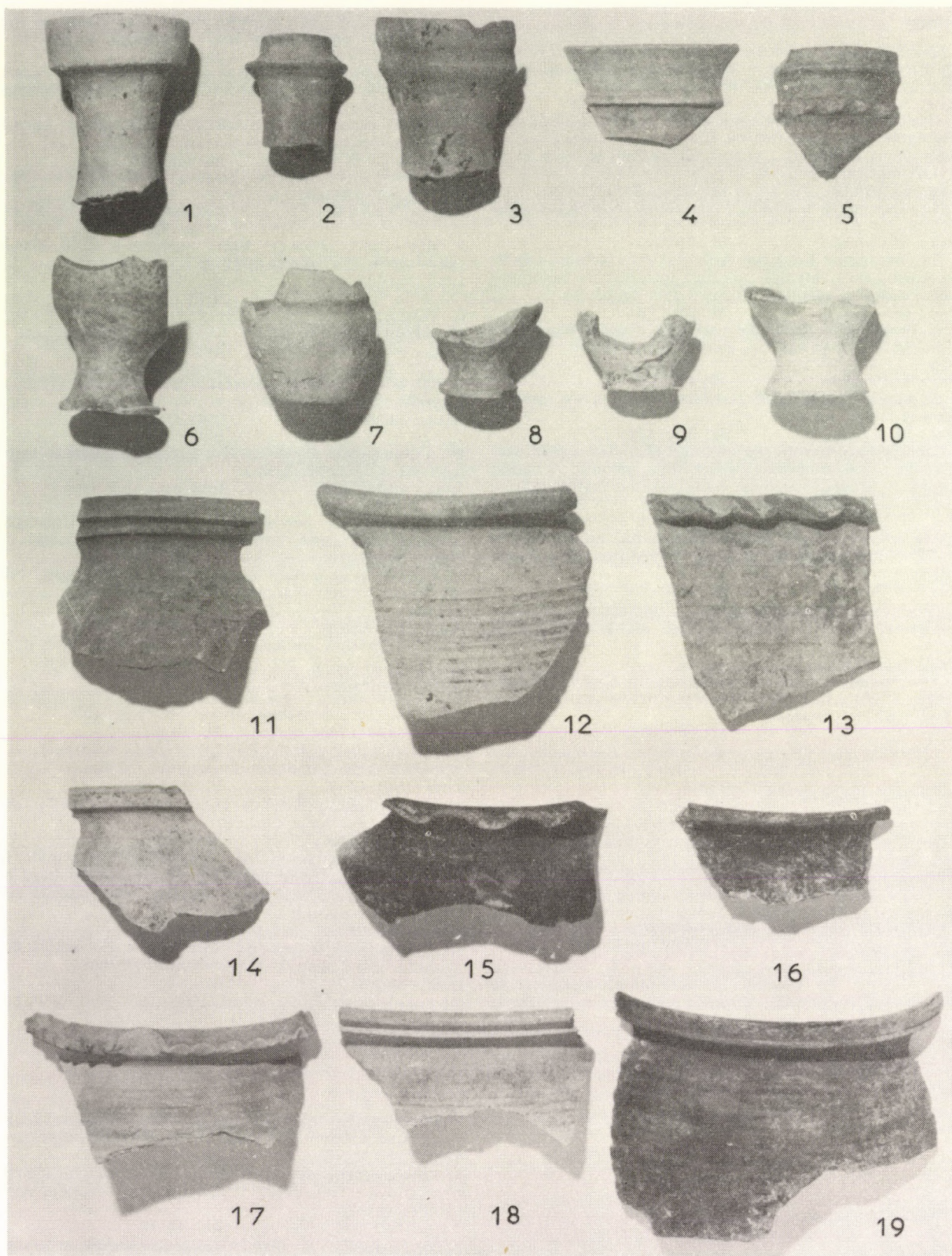
15. kép

1. Korsó nyakának és peremének töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, jól iszapolt, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1027.4. száj átm.: 7,4—6,7
2. Korsó perem- és nyaktöredéke. Korongolt, sárgászöld színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1016.20. átm.: 5,6

3. Korsó nyak- és peremtöredéke. Korongolt, sárgászöld színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1015.50. száj átm.: 7,3
4. Korsó perem- és nyaktöredéke. Korongolt, sárgászöld színű, homokkal soványított, jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1004.47. M: $8,9 \times 5,2$
5. Korsó perem- és nyaktöredéke. Korongolt, barnászürke színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1010.73. M: $6,4 \times 6,6$
6. Talpaspohár töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1015.45. talp átm.: 5,3
mag.: 7,9
7. Kis edény töredéke. Kézikorongon készült, sárgásfehér színű, jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1011.41. talp átm.: 4
mag.: 6,7
8. Talpaspohár töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1007.40. talp átm.: 4
mag.: 4,8
9. Kis edény töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1002.63. talp átm.: 3,6
mag.: 4,1
10. Talpaspohár töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, igen jól iszapolt anyagú.
Ltsz.: 53.1011.144. talp átm.: 5,2
mag.: 5,4
11. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Korongolt, barnászürke színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1010.70. M: $10,7 \times 9$
12. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgászöld színű, homokkal soványított, jól iszapolt anyagú.
Régi ltsz.: 12.989. M: $14 \times 11,2$
13. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Korongolt, sárgászöld színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1005.35. M: $11,4 \times 11,3$
14. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1011.178. M: $10,1 \times 7,5$
15. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1012.12. M: $14,1 \times 6,2$
16. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1020.35. M: $11 \times 4,7$
17. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, kívül sárgászöld, belül sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. A vállon látható hornyolatokat „bevagdosások” díszítik.
Ltsz.: 53.1004.34. M: $15 \times 6,1$
18. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1010.71. M: $13 \times 6,7$
19. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1010.72. M: $16,6 \times 11,8$

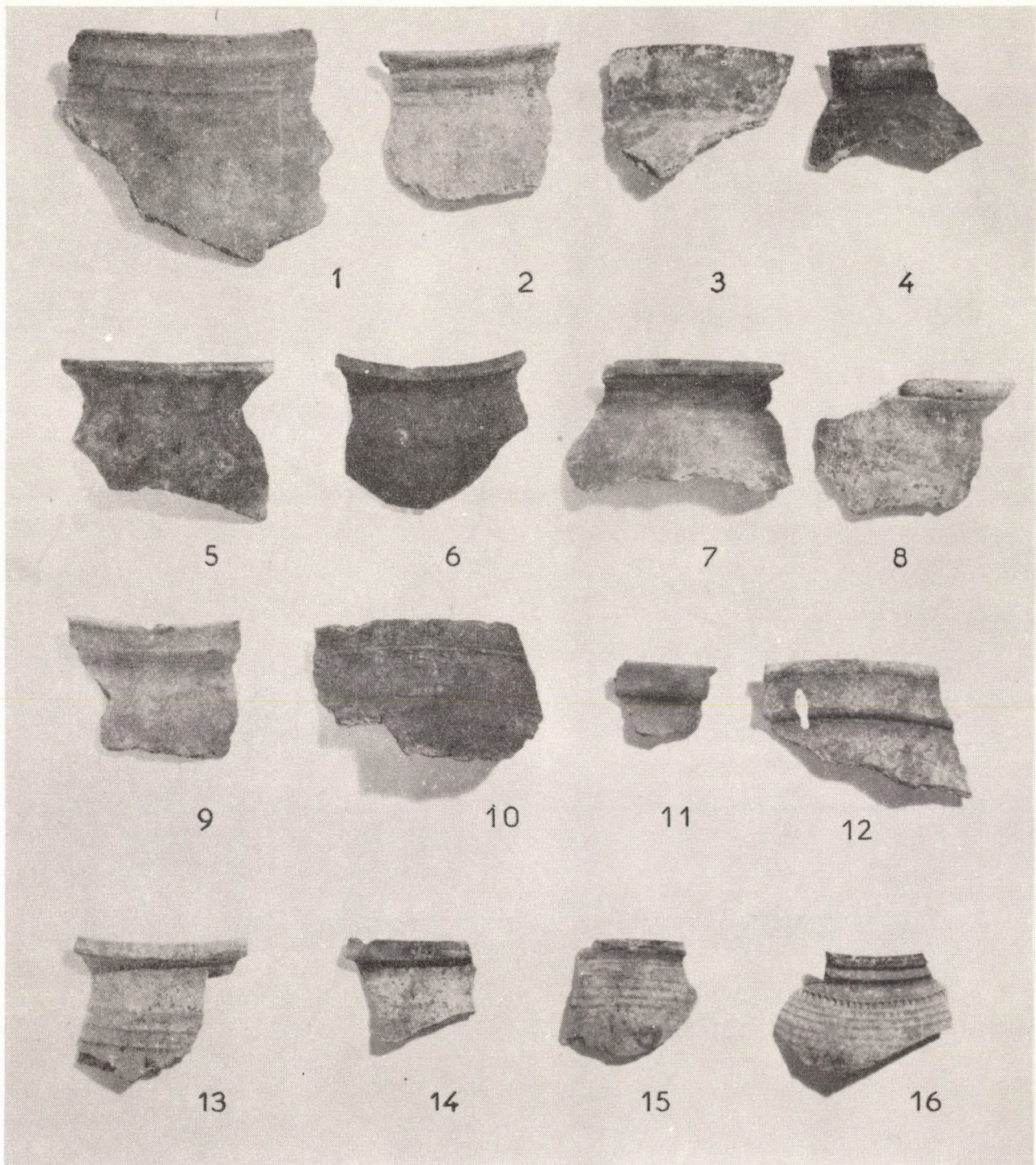
16. kép

1. Fazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, világospiros színű és homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1002.86. M: $15 \times 12,3$
2. Fazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, sárgászöld-, helyenként szürke színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1002.87. M: $9,8 \times 8,1$
3. Fazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, szürke színű, homokkal soványított anyagú.
Ltsz.: 53.1015.63. M: $10 \times 7,6$
4. Fazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, homokkal soványított anyagú, szürke színű. Vállát eny-

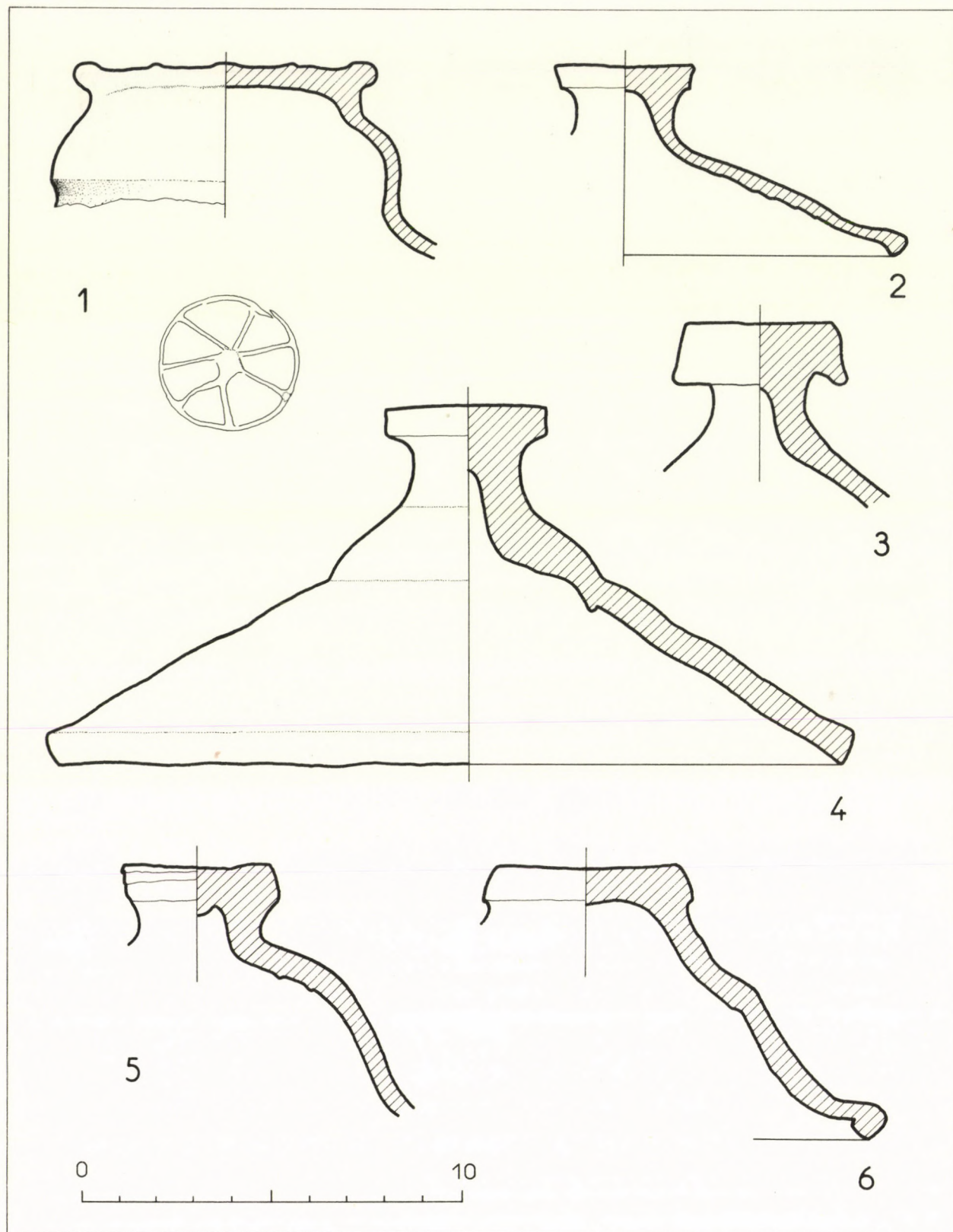
15. kép

Abb. 15

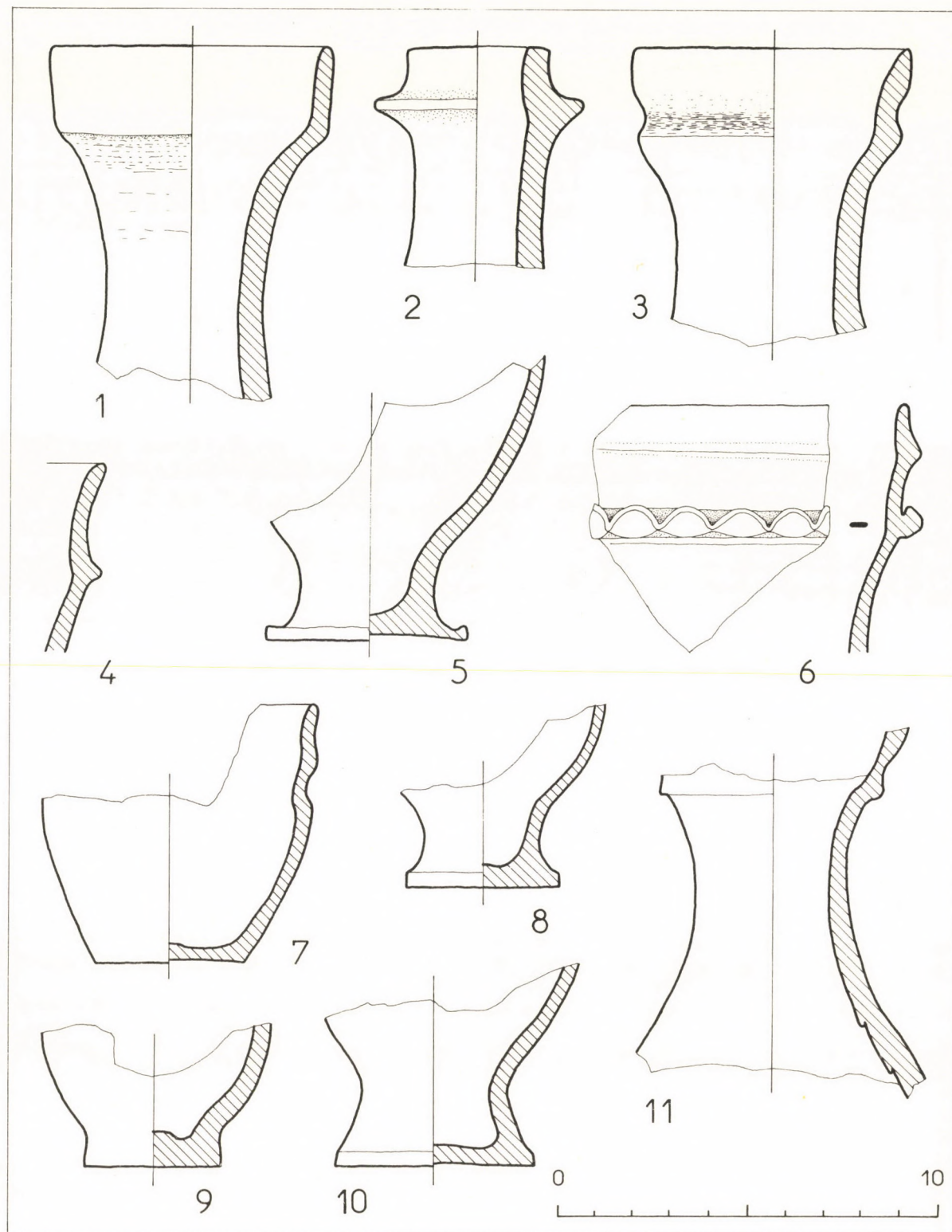
16. kép

Abb. 16

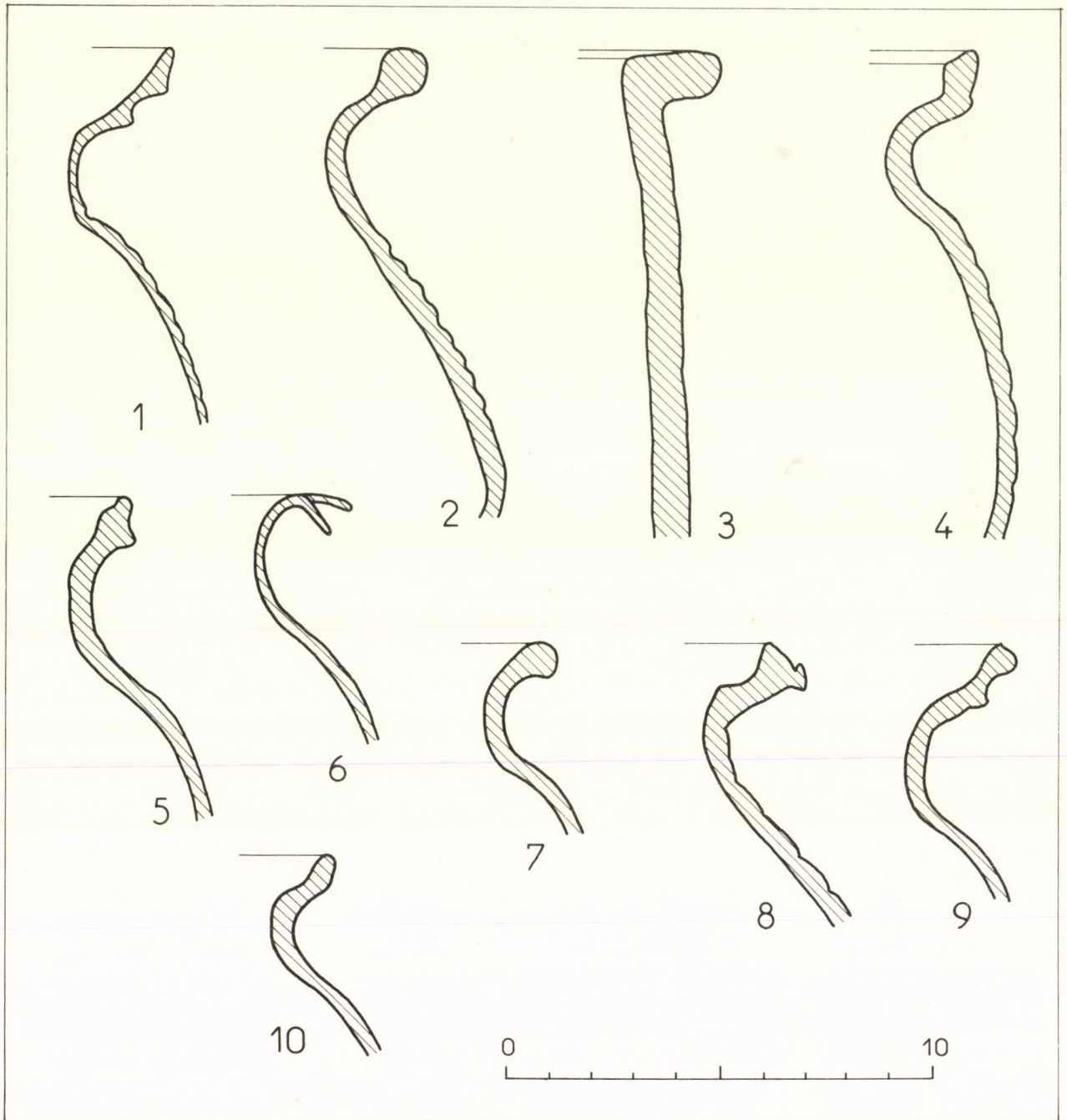
17. kép

Abb. 17

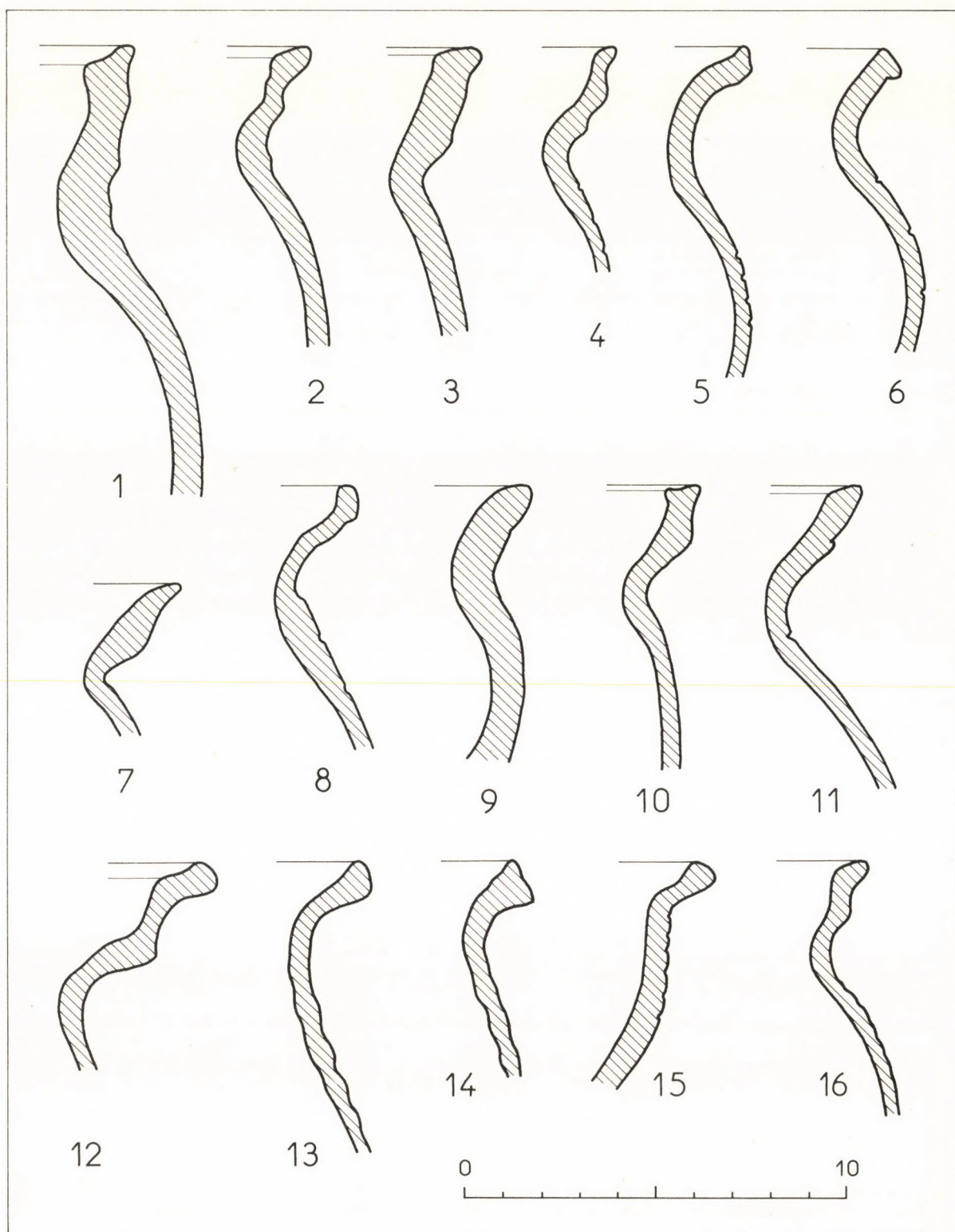
18. kép, Abb. 18

1 = 15. kép 1; 2 = 15.2; 3 = 15.3; 4 = 15.4; 5 = 15.6; 6 = 15.5;
 7 = 15.7; 8 = 15.8; 9 = 15.9; 10 = 15.10; 11 = 14.13.

19. kép, Abb. 19

1 = 15 kép 11; 2 = 15.12; 3 = 15.13; 4 = 15.19; 5 = 15.14; 6 = 15.15;
7 = 15.16; 8 = 15.17; 9 = 15.18; 10 = 14.7.

20. kép, Abb. 20

1 = 16. kép 1; 2 = 16.2; 3 = 16.3; 4 = 16.4; 5 = 16.5; 6 = 16.6; 7 = 16.11; 8 = 16.7;
 9 = 16.8; 10 = 16.9; 11 = 16.10; 12 = 16.12; 13 = 16.13; 14 = 16.14; 15 = 16.15; 16 = 16.16.

hén hullámzó, sekély, keskeny hornyolatok díszítik.

Ltsz.: 53.1015.71. M: 9,5×6,3

5. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Kézikorongon készült, sötétszürke színű, homokkal soványított anyagú. Oldalát sekély, enyhén hullámzó hornyolatok díszítik. Ltsz.: 53.1021.56. M: 10,6×8,7

6. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Kézikorongon készült, egészen sötétszürke színű, homokkal soványított anyagú. Oldalát vékony, csigavonalban futó bekarcolás díszíti. Ltsz.: 53.1030.21. M: 10,3×8,1

7. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, szürkéspiros színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1002.81. M: 12,2×7

8. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Szabadkézzel formált, homokkal soványított anyagú, vastagfalú. Ltsz.: 53.1019.3. M: 10×8,4

9. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, szürkésbarna színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1013.72. M: 9,4×7,8

10. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Oldalát bekarcolás díszíti. Ltsz.: 53.1011.174. M: 12,4×8,2

11. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, halványpiros színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1019.4. M: 5,5×4,1

12. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Kézikorongon készült, szürke színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1014.37. M: 10,3×7

13. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, halványpiros színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1004.43. M: 9,5×7,9

14. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1015.95. M: 7,1×5,7

15. Cserépfazék perem- és oldaltöredéke. Korongolt, halványpiros színű, homokkal soványított anyagú. Belsejét homokszemekkel teleragadt zöld máz borítja. Ltsz.: 53.1001.37. M: 7,4×6,4

16. Cserépfazék perem- és válltöredéke. Korongolt, belül eárgásfehér-, kívül halványpiros színű, homokkal soványított anyagú. Pereme tövében két sor fogaskerék-dísz fut körbe. Ltsz.: 53.1020.18. M: 9,5×6,9

17. kép

1. Fedő (?) töredéke: sötétszürke színű, kézikorongon készült, homokkal soványított, rosszul iszapolt anyagú. Tetejének a közepén egy hatküllős, kerek „fenékbélyeg” van. A fogó felső részén körbefutó, kiugró perem, alatta harang alakúra duzzadó rész található, az ehhez kapcsolódó kihajló részből csak egy kis darab van meg. Ltsz.: 53.1006.60. felső átm.: 8

M: 5,1

2. Cserépfedő töredéke. Tányér alakú, korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1040.54. M: 13,6×9,5

3. Cserépfedő töredéke. Korongolt, halványpiros színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1002.59. fogó átm.: 4,5

mag.: 5,3

4. Cserépfedő. Tölcsér alakú, korongolt, szürke színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1011.154. átm.: 21,4

mag.: 9,8

5. Harang alakú fedő töredéke. Korongolt, sárgásfehér színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1011.153. M: 8×8,5

6. Harang alakú fedő töredéke. Kézikorongon készült, barnásszürke színű, homokkal soványított anyagú. Ltsz.: 53.1008.41. fogó átm.: 5,6

M: 12,3×6,4×7,5

Rövid értékelés

A képeken szereplő tárgyak nagy része már más-honnan is ismert középkori lelet, melyek közül csak az érdekesebbekről ejtünk néhány szót az alábbiakban.

Az 1. képen szereplő csatok nagyobbjai feltehetően lószerszámhoz, a kisebbek pedig a lakosok viceletéhez tartoztak. A 6. számú sarkantyú felerősítéséhez szolgálhatott.

A 2. kép 12–14. számú tárgyai fa ládák zárására készültek.

A 3. képen látható kések közül a 4–5. számúak feltehetően asztali használatra készültek, s ugyanígy a 14. számú, és talán a 11. számú darabok.

A 4. képen 3. sz. alatt szereplő fokos érdekes tárgy. Az eredetileg fegyver formájú eszközt utólag átalakították — feltehetőleg ács — szerszámmá. Pengéjét ugyanis a szekercéhez hasonló szögben meghajlították (hogy faragáskor a nyele ne legyen útban), és a foka a kalapálástól kisorjázódott.

Az 5. képen 7. számmal jelzett töredékes, olló-szerű tárgy talán gyertyakoppantó, anyaga ugyanis rendkívül vékony és gyenge.

A 9. kép 4. számú tárgya valószínűleg gyertyatartó volt.

A 11. képen az ásatás egyik talán legérdekesebb lelete látható: egy pápai ólombulla. A pápai pecséteknek ez a fajtája a XII. századtól alakult ki, az egyik oldalon Szent Pál és Szent Péter fejei láthatók, neveik rövidítésével, az SPA és az SPE — egymástól kereszttel elválasztott — betűkkel. A másik oldalon a kibocsátó pápa neve és rendszáma szerepel. A XV. századtól kisebb változtatások vannak a bullákon: IV. Eugéntől kezdve a pápa nevét rendszeresen kereszt előzi meg, a „papa” szó teljesen kiírt és az SPA, SPE betűk elhelyezése is változik (FEJÉRPATAKY—ÁLDÁSSY 1926, 12). A mi bullánkon látható GRE betűkből GREGORIUS-ra, azaz Gergelyre gondolunk, mint kibocsátóra. Tekintve, hogy a fentebb megadott ismertetőjegyek alapján a kiadás közelebbi időpontját a töredékből nem tudjuk meghatározni, VIII. Gergelytől (1187. X. 21.—1187.XII. 17.) XIII. Gergelyig (1572. V. 13.—1585. IV. 10.) tart azoknak a pápáknak a sora, akik a falu fennállása alatt uralkodtak és ezért mint a bulla kibocsátói számításba jöhetnek. Magyarországon pápai bullát eddig csak közöletlen ásatásból ismerünk.

A 17. kép 1. sz. tárgya — ha feltevésünk igaznak bizonyul — dolgozatunk egy másik érdekes darabja, egy nagyon korai, és egy még kialakulóban lévő formát mutató fedő töredéke. Elképzelésünk szerint ugyanis a fedők kialakulásának egyik útja on-

nan eredhet, hogy először alkalomszerűen, egy másik cserépfazekat borítottak a lefedni kívánt edényre, s az idők folyamán ennek az alakját változtatták mind alkalmasabbra. Így jöttek létre — a külön fejlődési ágat mutató lapos formájúak mellett — a harang-, majd a tányér-, vagy kúp formájú fedők. A mi darabunk tehát ennek a folyamatnak egy nagyon korai szakaszából származhat, bár készítemi technikája (lásd a tárgyleírást), alakja, a tetején levő „fenékbélyeg” alapján első látásra egy Árpád-kori cserépedény, esetleg egy csésze töredékének gondolhatnánk. Csak a tüzetesebb vizsgálatnál tűnik szembe a ferdén levágott szélű felső-rész, az alatta körbefutó, fogásra alkalmas és az edényeknél ismeretlen horony, valamint az alsó, kiszélesedő rész majdnem vízszintesbe hajló folytatása, melyből csak egy kis töredék maradt meg. Mindezek alapján magunk azon az állásponton vagyunk, hogy ez a tárgy egy archaikus formájú fedő töredéke.

Három másik érdekes tárgy látható a 10. kép 12—14. számai alatt. Kovácsoltvasból készült dorombok. Előfordulásukról, eredetükről, a róluk szóló legalapvetőbb irodalomról egy korábbi dolgozatunkban már szó volt (MICHNAI 1980).

A 12. képen a falusi ásatások anyagában ritkán előforduló tárgyak, különféle üvegek töredékei láthatók. Egy rendkívül ritka, szűk nyakú ivóedény töredéke az 1. sz., melyet németül Angster-, vagy Kuttrolt-nak hívnak (RADEMACHER 1933, 60; 13 T. a, e).

Csak a legrangosabb helyekről ismertek a 4. sz. alatt szereplő töredékekéhez hasonló „verejtékes”,

vagy „szemölcsös” díszű üvegserlegek (HOLL 1966, 37; MELIS 1973, 200—201). Ez a díszítés a XIV. században tűnik fel először — szíriai — üvegeken, a XV. században változnak ezek az apró pettyek „Nuppenform”-á, csúccsal, s a XVI. századra teljesen kimegy a divatból (RADEMACHER 1933, 104, 106, 107).

Falusi anyagban eddig ismeretlen leletet képeznek a Muhin előkerült ablaküvegszemek darabjai (7. sz.).

Kiemelkedő érdekességű a 13. képen 1. számmal jelölt kályhacsempe-töredék, amely a budai királyi palotában 1454 és 1457 között felállított ún. „lovagalakos” kályha 16. sz. csempetípusát mintázza (HOLL 1958, 206; HOLL 1971, 176; 153. kép). A töredékünk érdekessége, hogy a budaiakról készült fotóval összehasonlítva megállapítható, hogy a legkisebb részletében is egyezik azokkal, de a közölt csempe lenyomatáról készített másolat nem lehet, ugyanis több részletméretet összehasonlítva is azt az eredményt kapjuk, hogy nemcsak, hogy nem kisebb, de néhány mm-rel inkább nagyobb lehetett a budaiaknál. A közölt budai csempe „tükörmérete” 14,4, a muhi példányé pedig 14,6 cm. Az kétségtelen viszont, hogy az eredetnél elmosódottabb a mintája, bár Budán is előkerültek a mienknél jóval kopottabb dúcon készült darabok, melyek díszítése alig kivehető. Az eredetihez hasonlóan zöld máz borítja a muhi csempét is, de nincs alatta engobe és az anyaga szürkésfehér és nem sárgászöld színű. Ugyanennek a csempetípusnak egy újrafaragott dúcban készült változatát közölték az eredeti publikációban (ÉRI—BÁLINT 1959, XXVIII. t. 6).

IRODALOM

BOROVSKY 1909

ÉRI—BÁLINT 1959

FEJÉRPATAKI—ÁLDÁSY
1926

GYÖRFFY 1963

HOLL 1958

HOLL 1966

HOLL 1971

MELIS 1973

MICHNAI 1980

MICHNAI 1981

RADEMACHER 1933

S. BOROVSKY, *Borsod vm. története a legrégibb időktől a jelenkorig*. I. kötet: *A vm. általános története az őskortól a szatmári békéig*. Budapest 1909.

I. ÉRI—A. BÁLINT, *Muhi elpusztult középkori falu tárgyi emlékei (Leszih A. ásatásai)*. RégFüz II. Ser. 6. Budapest 1959.

L. FEJÉRPATAKI—A. ÁLDÁSY, *Pápai oklevelek*. A Magyar Történettudomány Kézikönyve II. kötet 4. füzet. Budapest 1926.

GY. GYÖRFFY, *Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I*. Budapest 1963.

I. HOLL, *Középkori kályhacsempék Magyarországon I. Mittelalterliche Ofenkacheln in Ungarn I*. BpR 18 (1958) 211—300.

I. HOLL, *Mittelalterliche Funde aus einem Brunnen von Buda*. Stud-Arch. 4. Budapest 1966.

I. HOLL, *Középkori kályhacsempék Magyarországon II. Mittelalterliche Ofenkacheln in Ungarn II*. BpR 22 (1971) 161—207.

K. MELIS I., *A budavári Dísz tér 8. sz. telken feltárt kút leletei*. BpR 23 (1973) 195—210.

A. MICHNAI, *Doromb*. ÉT 9 (1980) 258.

A. MICHNAI, *Középkori népi építészetünk régészeti emlékei*. FA 31 (1981) 225—240.

F. RADEMACHER, *Die Deutschen Glaser des Mittelalters*. Berlin 1933.

MITTELALTERLICHE GEGENSTÄNDE AUS DEM ALTEN MUHI

Auszug

In den 30er Jahren hat A. Leszih, der Direktor des Museums zu Miskolc in der Umgebung des zu Ende des 17. Jhs verödeten Dorfes nach den die Toten der Schlacht bei Muhi in sich bergenden Massengräbern geforscht. Statt den Massengräbern stiess er aber bloss auf die Reste des von der Arpadenzeit an bewohnten Dorfes, sodann Marktfleckens, die er auf dem Niveau der damaligen Grabungstechnik auch freigelegt hat.

Über die wichtigsten Ergebnisse der lange Zeit hindurch unveröffentlichten Ausgrabung geben wir — nach einer früheren Auswahl (ÉRI—BÁLINT 1959) — vorliegend einen neueren Bericht, der das bisher noch unveröffentlichte, jedoch auf Interesse Anspruch erhebende Fundmaterial enthält. Die Gegenstände werden infolge der fehlenden und ungenauen Fundumstände ihren Typen und ihrem Material nach gruppiert. Die Mehrheit der Funde gehört zum Material des bereits wohlbekannten arpadenzeitlichen und spätmittelalterlichen Dorfes; es gibt aber unter ihnen auch einige ganz seltene und aus der materiellen Kultur des Volkes bisher noch unbekannte Gegenstände.

Abb. 11 zeigt das Fragment einer päpstlichen Bleibulle, die irgendein Papst mit dem Namen Gregor herausgegeben hat.

Der Gegenstand Nr. 1 in Abb. 17 ist wahrscheinlich das Fragment eines Deckels von archaischer

Form, das eine der frühesten Stationen der Ausbildung der glockenförmigen Tondeckel zeigen sollte. In derselben Abbildung sind noch drei, aus Eisen hergestellte Maultrommeln zu sehen.

Von den Glasfragmenten der Abb. 12 gehörte Nr. 1 zu einem ausserordentlich seltenen, enghalsigen Trinkgefäss, das im Deutschen: Angster oder Kuttrolt hiess.

Aus Ungarn waren uns bisher nur von den vornehmsten Stellen die mit Nr. 4 versehenen „warzigen“ oder „schweissigen“ Glaskelche bekannt.

Aus dem dörflichen Material sind die Nr. 7 ähnlichen Fensterfelder bisher gleichfalls unbekannt.

Interessant ist noch das Ofenkachelfragment unter Nr. 1 der Abb. 13, das dem aus dem 16. Jh. stammenden Kacheltyp des im Königspalast zu Buda zwischen 1454 und 1457 aufgestellten sog. Ofens „mit Rittergestalt“ ähnlich zu sein scheint. Obwohl sein Muster bis zu den kleinsten Einzelheiten mit dem der Originalstücke übereinstimmt, kann es von keinem Abdruck dieser Stücke die Rede sein, da es im Vergleich zu diesen um einige Millimeter grösser ist. Auch das ist unwahrscheinlich, dass wir einem in Buda gefertigten Originalstück gegenüberstehen, da sein Material eine andere Farbe hat und unter dem grünen Email sich keine Engobe befindet.

A. Michnai